

INLEDNING

JENNY BERGLUND & SIMON SORGENFREI

Islam är likt ett klart vatten, fyllt i olika flaskor:
det tar färg och form av den flaska det fyller.

| 9

Junayd al-Bagdadi (d. 910)

FREDRIK KONVERTERADE TILL ISLAM i tjugoårsåldern och har tagit till sig traditioner förknippade med fastemånaden ramadan i vuxen ålder. Hana är född muslim men har inte fastat på tjugo år. Nu ska hon göra ett nytt försök.

Arnela, som tänkt mycket kring sin religion alltsedan tonåren, väljer att inte fasta eftersom hon tränar inför VM i brasiliansk jiu-jitsu. Mine och Ahmed har fastat sedan de var ganska små, men först nu som unga vuxna känner de sig riktigt medvetna om varför de gör det.

Bland de muslimer vars erfarenheter speglas i den här boken finns gemensamma föreställningar om vad ramadan innebär. De är alla överens om att man bör avhålla sig från mat, dryck och sexuellt umgänge under dygnets ljusa timmar – om man kan. Dessutom menar de också att man ska sträva efter att vara extra generös och vänlig mot sin nästa. Fastan genomförs i solidaritet med fattiga och behövande och fyller samtidigt en funktion som andlig rening.

Utöver de gemensamma dragen är det också tydligt att ramadan tar färg och form av såväl personliga omständigheter som av den omgivande kulturen. I den här boken vill vi spegla den mångfald av föreställningar och traditioner som förknippas med

10 | ramadan i Sverige. Men först vill vi säga något om religiös pluralism i stort.

I Sverige iakttar vi högtider förknippade med flera olika religioner, men kalenderns röda dagar hänger huvudsakligen samman med det kristna kyrkoåret. Detta är inte så konstigt eftersom Sverige sedan ungefär tusen år är ett kristet land. Kristendomen har sina rötter i Mellanöstern men har spridits över världen och utvecklats till en mängd varierande traditioner med en gemensam tro på Jesus Kristus. Under de sekler det tagit för religionen att etableras i Sverige har religionsutövningen och trosdogmerna tagit intryck av den nya miljöns seder och bruk. Än idag har exempelvis julfirandet många förkristna inslag och knappast gick Jesu apostlar omkring utklädda till häxor för att tigga godis under påsken för två tusen år sedan ...

Även om det enligt en Gallupundersökning endast är cirka 18 procent av Sveriges befolkning som idag framhåller religion som en viktig del av sitt vardagsliv, kan vi konstatera att en överväldigande majoritet firar de kristna högtiderna – såsom påsk och jul – utan att nödvändigtvis uppleva dessa som »religiösa». Det visar att de flesta svenskar har en tydlig kristen traditionstillhörighet och är vad som kan kallas för kulturellt kristna.

Trots den protestantiska majoriteten har Sverige aldrig varit ett religiöst och kulturellt homogent land. Under lång tid levde kristendomen sida vid sida med fornnordisk religion och än idag lever samiska trosföreställningar kvar trots århundraden av förtryck. Fram till reformationen under 1500-talet var Sverige ett katolskt land och sedan 1700-talet finns en liten judisk minoritet i landet. Den katolska närvaron ökar idag i det svenska samhället, men här finns också andra kristna tolkningstraditioner såsom syrisk-ortodoxa kyrkan, pingströrelsen och læstadianismen.

Religiös pluralism är alltså inget nytt. Däremot kan man konstatera att det idag finns fler religiösa traditioner representerade än tidigare. Precis som kristendomen en gång för längesedan långsamt etablerades i Sverige kan vi nu se hur andra religiösa traditioner genomgår liknande processer.

År 1930 fanns det femton registrerade muslimer i Sverige. Den första församlingen etablerades 1949 av tatarer som kommit från Finland. År 1951 infördes den nuvarande religionsfrihetslagstiftningen. »Varje medborgare», fastslår lagen, »är gentemot det allmänna tillförsäkrad --- religionsfrihet: frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion». Lagen ger alla i Sverige rätt att *tro* vad man vill, men inte nödvändigtvis att utföra handlingar som kan förknippas med religion. För många är rätten att inte bekänna sig till någon religion viktigare än rätten att göra det. Den svenska lagstiftningen erbjuder alltså såväl frihet *till* som frihet *från* religion.

Arbetskraftsinvandringen efter andra världskriget och de senaste tre decenniernas migration har ökat Sveriges religiösa och kulturella mångfald. Därför gjordes 1976 ett tillägg till en av Sveriges grundlagar, regeringsformen, som fastslår att »etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv bör främjas» (1 kap. 2 §). Detta betonar att Sverige enligt lag ska vara ett pluralistiskt och mångreligiöst land.

Immigranter och flyktingar från till exempel Turkiet, Italien, Iran eller Somalia har olika religiös, eller icke-religiös, bakgrund. För vissa är religionen ett viktigt inslag i livet medan andra upplever sig som sekulariserade eller religiöst indifferent. Många har flytt till Sverige för att få möjlighet att praktisera sin religion, medan andra har flytt för att slippa göra det.

Idag registrerar vi inte längre våra medborgares religiösa tillhörighet, men uppskattningsvis finns det cirka 400 000 personer med muslimsk kulturell bakgrund i Sverige, vilket gör islam till Sveriges näst största religion. (Uppgiften är hämtad ur Göran Larsons och Åke Sanders nyligen publicerade bok *Islam and Muslims in Sweden* – se också lästipsen sist i boken.) Från att ha varit en religion som fanns »där borta» har islam blivit en religion som finns »här hemma». Omkring 100 000 av Sveriges muslimer är enligt SST (Nämnden för statligt stöd till trossamfund) medlemmar i någon muslimsk församling och 100 000 är i skolåldern eller yngre. Vissa

12 | är praktiserande medan andra är mer eller mindre sekulariserade och kan beskrivas som kulturella muslimer.

Den muslimska befolkningen består av individer med skiftande etnisk bakgrund som representerar olika tolkningstraditioner och en stor inbördes variation vad gäller utbildningsbakgrund och klasstillhörighet. Detta gör att det är omöjligt att tala om islam i Sverige som ett enhetligt fenomen.

Något som dock kan sägas vara gemensamt för de flesta svenska muslimer är iakttagandet av fastemånaden ramadan. Högtiden är idag ett alltmer synligt inslag i svensk kultur. Enligt Svensk Handel ökar omsättningen med cirka en miljard kronor i matvaruhandeln under månaden och allt fler affärer uppmärksammar ramadan med speciell reklam och specialbeställda varor. På allt fler skolor och arbetsplatser ordnas fester vid id al-fitr, eller bayram som samma högtid heter på turkiska, när fastan är slut, och i Sveriges riksdag bjuder man sedan några år på *iftar*, måltiden som under ramadan bryter fastan när solen går ner. Moskéerna är mer välbesökta än vanligt och flera muslimska organisationer anordnar aktiviteter som ska spegla ramadans budskap. Exempelvis har den turkisk-muslimska organisationen Takva sedan några år delat ut mat till dem som vill ha och behöver – vare sig de är muslimer eller inte – på Medborgarplatsen i Stockholm på fredagskvällar under ramadan.

I den här boken beskrivs hur den muslimska fastemånaden uppmärksammas bland muslimer i Sverige. Exempelen är hämtade från olika delar av landet och skildrar olika miljöer och individer. Sammantaget visar de en del av den svenska muslimska mångfalden. Kapitlen är skrivna av forskare från högskolor och universitet runt om i landet och bygger i flertalet fall på intervjuer som utfördes under ramadan 2008. Svenska muslimer kommer alltså i hög grad själva till tals i boken och berättar vad ramadan betyder just för dem.

I det första kapitlet beskriver Christer Hedin fastan i olika religiösa traditioner och i det andra redogör Mohammad Fazlhashemi mer specifikt för fastans betydelse för muslimer. I de nästkom-

mande tre kapitlen står tre olika offentliga miljöer i fokus: skolan, universitetet och äldreboendet. Jenny Berglund visar hur man som lärare kan arbeta med yngre elever som vill fasta och hur man kan knyta an till ramadan i undervisningen. Göran Larsson beskriver hur universitetsstudenter i Göteborg iakttar ramadan och vilken roll Chalmers Islamiska Förening spelar för muslimska studenter som vistas tillfälligt i Sverige. Därefter diskuterar Ann af Burén ramadan i svensk äldreomsorg utifrån ett samtal med några muslimer på äldreboendet i Rinkeby.

Resten av boken utgörs av sex kapitel som med olika personporträtt ger exempel på hur ramadan uppmärksammas runt om i Sverige, från Umeå i norr till Helsingborg i söder. Mattias Dahlkvist beskriver vad Mariam och Alem från Umeå tycker är viktigt med ramadan och hur fastan kan påverkas av ljusa nätter eller nattsvarta dagar. I det sjunde kapitlet får vi träffa fyrtioåriga Hana som fastar för första gången på tjugo år. Per-Erik Nilsson skriver om hur det kommer sig att Hana beslutat sig för att återuppta fastan. Johanna Lindgren Chin har träffat tvillingarna Mine och Ahmet och beskriver hur de har gått från ett passivt förhållningssätt, där islam och ramadan varit något självklart, till ett mer reflekterande förhållningssätt som *salafi*-muslimer. I det följande kapitlet möter Simon Sorgenfrei konvertiten Fredrik Idris och diskuterar hur det kan vara att ta till sig en ny tradition i vuxen ålder. Därefter beskriver Jenny Berglund hur Arnela, som är elitidrottare, resonerar kring frågor som rör fastan. I bokens elfte och sista kapitel träffar Simon Stjernholm en shiitisk familj från Helsingborg som berättar om den shiitiska minoritetens egna ramadantraditioner.

Vi hoppas att boken väcker ett intresse att veta mer om islam i Sverige. För den som vill läsa mer ger vi avslutningsvis förslag på flera bra böcker i ämnet.

